DOI: 10.65322/j.srd.05192026.55

O‘ZBEKISTON KASBIY TA’LIM TASHKILOTLARI O‘QUVCHILARIDA RAQAMLI HUQUQIY MADANIYATNI RIVOJLANTIRISHNING INTEGRATIV METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH

Jumabaev Javlon Raxmonjonovich,
Namangan shahar Davlat feldsherlik xizmati bo‘limi inspektori

Annotatsiya. *Maqolada O‘zbekiston kasbiy ta’lim tashkilotlari o‘quvchilarida raqamli huquqiy madaniyatni rivojlantirishning integrativ metodik modeli taklif etiladi. Tadqiqot normativ hujjatlarni maqsadli tahlil qilish, raqamli kompetensiya va fuqarolik ta’limiga oid manbalarni qiyoslash hamda pedagogik loyihalashga asoslanadi. Huquqiy bilim, xavfsiz raqamli harakat, kasbiy mas’uliyat va refleksiya o‘zaro bog‘langan natijalar sifatida operatsionallashtiriladi. Natija sifatida to‘rtta mazmuniy modul, 12 akademik soatlik o‘quv ketma-ketligi, kasbiy keyslar va 0–3 ballik analitik rubrika ishlab chiqildi. Model shaxsga doir ma’lumotlar, raqamli muloqot, mualliflik huquqi va kiberxavfsizlik mavzularini kasbiy vazifalar bilan birlashtiradi. Ilmiy hissa normativ talab, o‘quv harakati va baholash dalilini yagona tizimga bog‘lashdan iborat. Metodika konseptual taklif bo‘lib, uning samaradorligini tasdiqlash uchun nazorat guruhi ishtirokidagi pilot tadqiqot zarur.*

Аннотация. *Предлагается интегративная методическая модель развития цифровой правовой культуры учащихся организаций профессионального образования Узбекистана. Исследование основано на целевом анализе нормативных документов, сопоставлении подходов к цифровой компетентности и гражданственности и педагогическом проектировании. Правовые знания, безопасные цифровые действия, профессиональная ответственность и рефлексия рассматриваются как взаимосвязанные результаты обучения. Разработаны четыре содержательных модуля, последовательность обучения продолжительностью 12 академических часов, профессиональные кейсы и аналитическая рубрика со шкалой от 0 до 3 баллов. Модель объединяет защиту персональных данных, цифровое общение, авторское право и кибербезопасность с профессиональными задачами. Методический вклад заключается в согласовании нормативного требования, учебного действия и доказательства освоения. Модель является концептуальным предложением; её эффективность требует проверки в пилотном исследовании с контрольной группой.*

Abstract. *This article proposes an integrative instructional model for developing digital legal culture among vocational education students in Uzbekistan. The study combines a purposive analysis of legal documents, a comparison of digital competence and citizenship education frameworks, and pedagogical design. Legal knowledge, safe digital action, professional responsibility and reflection are operationalised as interconnected learning outcomes. The resulting design includes four content modules, a 12-academic-hour learning sequence, vocational scenarios and an analytic rubric scored from zero to three. The model connects personal data protection, digital communication, copyright and cybersecurity with occupational tasks. Its methodological contribution is the alignment of legal requirements, learning actions and assessment evidence. The model remains a conceptual proposal, and a pilot study with a comparison group is needed to establish its effectiveness.*

Kalit so‘zlar: *kasbiy ta’lim, raqamli huquqiy madaniyat, integrativ metodika, raqamli fuqarolik, shaxsga doir ma’lumotlar, kiberxavfsizlik, vaziyatli o‘qitish, mezonli baholash.*

Ключевые слова: *профессиональное образование, цифровая правовая культура, интегративная методика, цифровое гражданство, персональные данные, кибербезопасность, ситуационное обучение, критериальное оценивание.*

DOI: 10.65322/j.srd.05192026.55

Keywords: *vocational education, digital legal culture, integrative methodology, digital citizenship, personal data, cybersecurity, scenario-based learning, criterion-referenced assessment.*

Kirish. Kasbiy faoliyatning raqamli muhitga ko‘chishi o‘quvchidan hujjat tuzish yoki axborot qidirishdan tashqari, ma’lumotdan foydalanish oqibatlarini anglashni ham talab qiladi. Servis xodimi mijozning telefon raqami bilan ishlaydi, logistika mutaxassisi yuk oluvchining manzilini qayta ishlaydi, dizayner internetdagi tasvirdan foydalanadi. Ushbu vaziyatlarda texnik jihatdan bajarish mumkin bo‘lgan harakatning huquqiy va axloqiy maqbulligi alohida tekshirilishi kerak. Shuning uchun raqamli huquqiy madaniyatni kasbiy tayyorgarlikning amaliy tarkibiy qismi sifatida o‘rganish dolzarbdir.

O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 31-moddasi shaxsiy hayot, yozishmalar va shaxsga doir ma’lumotlarning himoyasini belgilaydi [1]. “Shaxsga doir ma’lumotlar to‘g‘risida”gi Qonun ushbu sohaga oid munosabatlarni tartibga soladi [2], “Kiberxavfsizlik to‘g‘risida”gi Qonun esa kiberxavfsizlikning huquqiy asoslarini belgilaydi [3]. Ta’lim faoliyatining umumiy huquqiy doirasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonun bilan bog‘liq [4]. Bu manbalar pedagogik mazmunni tanlash uchun tayanch bo‘lib, alohida o‘quv metodining samaradorligini o‘z-o‘zidan isbotlamaydi.

2025-yil 23-oktabrdagi PF-190-son Farmonda kasbiy ta’lim tashkilotlari faoliyatini muvofiqlashtirish masalalari va Kasbiy ta’lim agentligini tashkil etish belgilangan [5]. Shu bois maqolada tadqiqot obyektini ifodalash uchun “kasbiy ta’lim tashkilotlari” umumiy atamasi qo‘llanadi; takliflar texnikumlardagi o‘quv jarayoniga moslashtiriladi. Muayyan tashkilotda metodikani qo‘llash uning amaldagi o‘quv rejasi va o‘quvchilarning tayyorgarlik darajasiga bog‘liq.

Tadqiqot muammosi huquqiy normani bilish bilan uni raqamli kasbiy vaziyatda qo‘llash o‘rtasidagi metodik bog‘lanishni aniq ifodalashdan iborat. Mazkur ish O‘zbekistondagi barcha muassasalarda bunday bog‘lanish yo‘q degan empirik da’voni ilgari surmaydi. Maqsad — huquqiy mazmun, kasbiy vazifa va baholash dalilini uyg‘unlashtiradigan metodik modelni ishlab chiqish. Tadqiqot savoli quyidagicha qo‘yiladi: raqamli huquqiy madaniyatning qaysi kuzatiladigan tarkibiy qismlari qanday o‘quv vaziyatlari orqali rivojlantirilishi va baholanishi mumkin?

Adabiyotlar sharhi

DigComp 2.2 raqamli kompetensiyani bilim, ko‘nikma va munosabatlar orqali tavsiflash uchun umumiy doira beradi [6]. Uning ushbu tadqiqot uchun ahamiyati raqamli faoliyatni faqat dastur yoki qurilmadan foydalanish bilan cheklamasligidadir. Biroq xalqaro kompetensiya doirasi O‘zbekiston qonunchiligi o‘rnini bosa olmaydi. Uni o‘quv topshirig‘iga aylantirishda milliy huquqiy manba, kasbiy faoliyat mazmuni va o‘quvchining yoshi hisobga olinishi lozim.

Richardson va Milovidovning raqamli fuqarolik bo‘yicha qo‘llanmasida huquq va majburiyatlar, shaxsiy hayot, xavfsizlik hamda raqamli muhitda ishtirok etish bilan bog‘liq yo‘nalishlar qamrab olingan [7]. UNESCOning o‘qituvchilar uchun qo‘llanmasi raqamli davrda mas’uliyatli fuqarolik ta’limini tashkil etishga bag‘ishlangan [8]. Ushbu manbalar mazmunni faqat tahdidlardan saqlanish bilan chegaralamasdan, boshqalarning huquqini hurmat qilish va asoslangan ishtirok etish bilan bog‘lashga xizmat qiladi.

Choi raqamli fuqarolik tushunchasini konseptual tahlil qilib, uning axloqiy, axborot savodxonligi va fuqarolik ishtiroki bilan bog‘liq ko‘p qirrali mazmunini ochib beradi [9]. Mazkur maqolada raqamli huquqiy madaniyat shu keng doiraning kasbiy ta’limga yo‘naltirilgan jihati sifatida talqin qilinadi. U raqamli huquq va majburiyatlarni anglash, vaziyatni dalil asosida baholash, qonuniy va xavfsiz harakat tanlash hamda qarorni qayta ko‘rib chiqish qobiliyatlari birligidir. Bu ishchi ta’rif mualliflik metodik taklifidir.

Black va Wiliamning shakllantiruvchi baholash haqidagi sharhi baholash ma’lumotidan keyingi o‘qitishni tashkil etishda foydalanish zaruratini asoslashga xizmat qiladi [10]. Shunga

DOI: 10.65322/j.srd.05192026.55

tayangan holda mazkur modelda ball qo‘yishdan tashqari xatoni izohlash va qayta topshirish bosqichi ajratiladi. Adabiyotlar tahlilidan chiqarilgan metodik xulosa shuki, o‘quv maqsadi, vaziyatli harakat va dalilga asoslangan baholash bir-biriga mos bo‘lishi kerak. Ushbu xulosa yangi empirik qonuniyat yoki xalqaro modellar ustidan ustunlik da’vosi sifatida berilmaydi.

Institutsional hamkorlik masalasiga doir mahalliy adabiyotlar qatoriga M. A. Tukhtabayevning Janubiy Koreyada davlat, sanoat va universitetlar hamkorligining innovatsiya hamda malakali kadrlarni rivojlantirishdagi o‘rniga bag‘ishlangan maqolasi [11], Triple Helix modelining nazariy asoslari haqidagi ishi [12] va muhandislik ta’limini ushbu model orqali transformatsiya qilish mavzusidagi maqolasi [13,14] kiritiladi. Mazkur mavzular bilan bog‘liq holda, ushbu tadqiqotda kasbiy ta’lim tashkiloti, ish beruvchi va tegishli mutaxassislar hamkorligini raqamli huquqiy mazmundagi keyslarni ishlab chiqishning tashkiliy sharti sifatida ko‘rib chiqish taklif etiladi. Bu bog‘lanish mazkur maqolaning metodik talqini bo‘lib, raqamli huquqiy madaniyatni rivojlantirish samaradorligining bevosita empirik dalili sifatida qo‘llanmaydi.

Materiallar va metodlar

Tadqiqot turi nazariy-metodik loyihalashdir. Manbalar korpusi milliy normativ hujjatlar, raqamli kompetensiya va fuqarolik ta’limi doiralari hamda shakllantiruvchi baholashga oid ilmiy ishlardan tuzildi. Manbalar mavzuga bevosita aloqadorligi, rasmiy yoki birlamchi nashr bo‘lishi va tekshiriladigan bibliografik rekvizitlarga ega ekanligi bo‘yicha maqsadli tanlandi. Huquqiy hujjatlar 2026-yil 14-oktabr holatida LexUZdagi mavjud tahrirlari bo‘yicha tekshirildi. Bu tanlov tizimli sharh emas; barcha ma’lumotlar bazalarini qamrab olish da’vo qilinmaydi.

Tahlil birligi sifatida huquqiy talab yoki kompetensiya tavsifi olindi. Har bir birlik to‘rtta savol asosida pedagogik mazmunga aylantirildi: o‘quvchi nimani bilishi kerak, qaysi vaziyatda bu bilim zarur, qanday harakatni bajarishi kerak va bajarilganini qaysi mahsulot tasdiqlaydi? Masalan, maxfiylik mavzusi mijoz ma’lumotlari bilan ishlash vaziyatiga, u esa kirish huquqi cheklangan namunaviy fayl va yozma asoslash mahsulotiga moslashtirildi.

Integratsiya mazmuniy, faoliyatga oid va baholash darajalarida loyihalandi. Mazmuniy darajada huquqiy va raqamli tushunchalar kasbiy mavzular bilan tutashtirildi. Faoliyat darajasida o‘quvchi normani vaziyatga tatbiq etadi. Baholash darajasida esa huquqiy asos, amaliy natija va refleksiya birgalikda tekshiriladi. Ushbu uch daraja fanlararo bog‘lanishning darsda kuzatiladigan ifodasini beradi.

Tadqiqot doirasida respondentlar jalb qilinmadi, so‘rovnoma yoki pedagogik tajriba o‘tkazilmadi. Natijalar bo‘limidagi modullar, vaqt taqsimoti va ball chegaralari loyihaviy takliflardir. Ular milliy ta’lim standarti yoki validatsiyalangan o‘lchov vositasi sifatida taqdim etilmaydi. Metodikaning ta’lim samarasi kelgusidagi tadqiqotda tekshirilishi kerak.

Natijalar

Loyihalash natijasida raqamli huquqiy madaniyatning to‘rtta operatsion tarkibiy qismi ajratildi. Kognitiv tarkib huquqiy tushuncha va tegishli manbani aniqlashni; amaliy tarkib xavfsiz raqamli yechim yaratishni; qadriyatga oid tarkib boshqa shaxs manfaatini qarorda hisobga olishni; refleksiv tarkib esa xatoni aniqlash va tuzatishni bildiradi. Qadriyatlar faqat ijobiy javobli so‘rovnoma orqali emas, vaziyatdagi asoslash orqali kuzatiladi. Bitta topshiriq o‘quvchining barcha real hayotdagi xulqini to‘liq ifodalamaydi.

Metodik model o‘quv vaziyatini taqdim etish, normani izlash, kasbiy yechimni yaratish, qarorni himoya qilish va qayta ishlash ketma-ketligida tashkil etiladi. O‘qituvchi huquqiy manbani tanlash va tushunishda yordam beradi; o‘quvchi esa qaror va uning oqibatini izohlaydi. Shu orqali “qoidani aytish” vazifasi “vaziyatda qo‘llash” vazifasi bilan bog‘lanadi. Modelning mazmuniy tuzilishi 1-jadvalda keltirilgan.

Mualliflik huquqi modulida internetda ochiq turgan materialdan har qanday maqsadda erkin foydalanish mumkin degan taxmin muhokama qilinadi. O‘quvchi manbani ko‘rsatish,

DOI: 10.65322/j.srd.05192026.55

foydalanish sharti va tegishli huquqiy asos o‘rtasidagi farqni tushuntiradi. Mazmun “Mualliflik huquqi va turdosh huquqlar to‘g‘risida”gi Qonun bilan bog‘lanadi [15]. Shaxsga doir ma’lumotlar modulida esa rozilik mumkin bo‘lgan asoslardan biri sifatida o‘rganiladi; vaziyatga tegishli qonuniy shartni tekshirish talab qilinadi [2].

1-jadval

Mazmuniy modullar va baholash dalillari

Modul	**Kasbiy vaziyat**	**Kuzatiladigan natija**
Shaxsga doir ma’lumotlar	Servis buyurtmasi yoki yetkazish jadvali	Zarur maydonlar, foydalanish asosi va kirish doirasini izohlash
Raqamli muloqot va mas’uliyat	Ishchi chatda foto yoki xabar almashish	Boshqalar manfaatini hisobga olgan javob va xavfsiz ulashish qarori
Mualliflik huquqi	Kasbiy taqdimotga tasvir kiritish	Manba, litsenziya yoki boshqa foydalanish asosini tekshirish
Kiberxavfsizlik	Shubhali xizmat xabari maketi	Xavfni tanish, tekshirish va mas’ul shaxsga xabar berish rejasi

O‘quv ketma-ketligi va kasbiy keys

Metodika uchun 12 akademik soatlik qisqa modul taklif etiladi. Dastlabki 2 soat boshlang‘ich tashxis va huquqiy manba bilan ishlashga, keyingi 8 soat to‘rtta mazmuniy modulga teng taqsimlanadi. Yakuniy 2 soat yangi vaziyatni individual hal etish, portfolio himoyasi va refleksiyaga ajratiladi. Bu hajm tasdiqlangan davlat o‘quv rejasi emas; mavjud fan yoki amaliy mashg‘ulot doirasida muassasa tomonidan moslashtiriladigan metodik variantdir.

Integrativ keys sifatida servis korxonasidagi o‘quv amaliyoti olinadi. O‘quvchi buyurtmalar jadvalini tayyorlashi, xizmat haqida qisqa taqdimot tuzishi va ishchi chat uchun xabar loyihasini yozishi kerak. Jadvaldagi shaxslar hamda aloqa ma’lumotlari uydirma bo‘ladi. Materialga foydalanish sharti ko‘rsatilgan tasvir va shubhali xabar maketi qo‘shiladi. O‘quvchi keraksiz ma’lumotlarni ajratadi, faylni kimlar ko‘rishi mumkinligini belgilaydi, tasvirdan foydalanish asosini tekshiradi va shubhali xabar bo‘yicha harakat tartibini yozadi.

Keysning mazmuni kasb yo‘nalishiga qarab o‘zgaradi: transportda yetkazib berish jadvali, savdoda mijoz buyurtmasi, dizaynda reklama maketi tanlanadi. Biroq baholash talabi saqlanadi: qaror tegishli manba bilan asoslanishi, amaliy mahsulotda aks etishi va boshqalarning huquqini hisobga olishi kerak. O‘quvchi to‘g‘ri javobni guruhdan ko‘chirib olmasligi uchun yakuniy vaziyat mustaqil bajariladi.

O‘qituvchi va ishlab chiqarish ta’limi ustasi keysning kasbiy ishonarliligini birgalikda tekshirishi tavsiya etiladi. Zarur bo‘lsa, huquqiy mazmun vakolatli mutaxassis bilan aniqlashtiriladi. Real ma’lumotlar bazalari, haqiqiy parollar va faol zararli havolalardan foydalanilmaydi. Kiberxavfsizlik topshirig‘i xavfni tanish va yordam so‘rashga qaratiladi; o‘quvchi boshqa shaxsning tizimini tekshirish yoki himoyasini buzishga yo‘naltirilmaydi.

Baholash vositasi

To‘rtta tarkibiy qism 2-jadvaldagi analitik rubrika bilan baholanadi. Har bir mezon uchun 0–3 ball ajratilib, bitta kompleks vaziyat bo‘yicha jami 12 ball olinishi mumkin. Mezonlar teng vaznli qabul qilinishi dastlabki metodik qarordir; uning maqsadga muvofiqligi pilot sinovda tekshiriladi. Natija umumiy ball va to‘rtta mezon profili sifatida qayd etiladi.

Dastlabki talqin uchun 0–4 ball boshlang‘ich, 5–8 ball rivojlanayotgan, 9–12 ball mustaqil daraja sifatida taklif etiladi. Biroq “xavfsiz harakat” mezoni 0 yoki 1 ball bo‘lsa, yig‘indi yuqori chiqqan taqdirda ham mustaqil daraja belgilanmaydi. Bu chegara jiddiy xavfsizlik kamchiligini boshqa yutuqlar bilan yashirib yubormaslik uchun kiritilgan pedagogik shartdir. Daraja chegaralari empirik me’yor emas va pilot tekshiruvdan keyin qayta ko‘rib chiqilishi mumkin.

DOI: 10.65322/j.srd.05192026.55

2-jadval

Kompleks vaziyatni baholash rubrikasi

Mezon	0 ball	1 ball	2 ball	3 ball
Huquqiy asos	Manba yoki muammo aniqlanmagan	Muammo tanilgan, asos noto‘liq	Mos asos topilgan, izoh qisman	Mos manba va qo‘llash chegarasi izohlangan
Xavfsiz harakat	Xavfli yoki bajarilmagan yechim	Jiddiy yordam talab etiladi	Asosiy harakat to‘g‘ri, kichik kamchilik bor	Mustaqil va vaziyatga mos yechim
Mas’uliyatli qaror	Boshqa shaxs manfaati e’tiborsiz	Manfaat tilga olingan, qarorga ta’siri yo‘q	Asosiy oqibatlar hisobga olingan	Muqobil yechimlar va oqibatlar dalillangan
Refleksiya	Xato tan olinmagan yoki izoh yo‘q	Xato ko‘rsatilgan, tuzatish yo‘q	Tuzatish bor, asoslash qisman	Xato sababi va tuzatish asoslangan

Baholash natijasida o‘quvchiga aniqlangan kamchilik bo‘yicha aniq topshiriq beriladi. Masalan, to‘g‘ri texnik yechim huquqiy jihatdan asoslanmagan bo‘lsa, keyingi vazifa manbaning tegishli qismini topish va nima sababdan mosligini yozish bo‘ladi. Qayta ishlangan mahsulot dastlabki variant bilan qiyoslanadi. Portfolio va rubrika bahoni tushuntirishga yordam beradi, biroq o‘z-o‘zidan o‘lchovning ishonchliligi yoki metodikaning samaradorligini kafolatlamaydi.

Muhokama

Taklif etilgan metodikaning asosiy hissasi dars mavzularini yonma-yon joylashtirish bilan cheklanmasdan, har bir huquqiy mazmunni kasbiy harakat va tekshiriladigan mahsulot bilan bog‘lashidir. Masalan, maxfiylik mavzusi qonun ta’rifi, fayldagi axborotni saralash va qaror izohi orqali o‘rganiladi. Ushbu moslik o‘qituvchiga o‘quvchining aynan qaysi bosqichda qiynalayotganini ko‘rishga imkon berishi kutiladi. Bu kutilma hozircha tajriba dalili bilan tasdiqlanmagan.

Joriy etishning birinchi sharti fan o‘qituvchilari va amaliyot rahbarlari orasida vazifalarni kelishishdir. Huquqiy manba bilan ishlash bir o‘qituvchiga, raqamli mahsulot boshqasiga, kasbiy vaziyat uchinchi mutaxassisga to‘liq ajratib qo‘yilsa, integratsiya zaiflashishi mumkin. Shu sababli umumiy keys va umumiy rubrika atrofida hamkorlik tavsiya etiladi. Murakkab huquqiy savollar soddalashtirilganda normaning istisnolari yoki qo‘llanish shartlari yo‘qolib ketmasligi lozim.

Ikkinchi shart texnik imkoniyatlar farqini hisobga olishdir. O‘quvchining shaxsiy telefoni bo‘lmasligi huquqiy madaniyatning pastligi sifatida baholanmaydi. Vazifa qog‘oz maket, mahalliy fayl yoki muassasa kompyuterida bajarilishi mumkin. Internet mavjud bo‘lmagan darsda huquqiy manbaning sanasi ko‘rsatilgan nusxasi beriladi. Texnik tezlikdan alohida ravishda qarorning asoslanganligi baholanadi.

Uchinchi shart huquqiy mazmunni yangilab borishdir. O‘qituvchi materiallar reyestrida qonun nomi, havola, tekshirish sanasi va topshiriqqa tegishli qismini qayd etishi tavsiya etiladi. O‘quv jarayonida xalqaro qo‘llanmalardagi me’yorlar O‘zbekiston uchun avtomatik majburiy norma sifatida talqin qilinmasligi kerak. Xorijiy doiralar pedagogik tuzilmani beradi, milliy qonunchilik esa mahalliy huquqiy mazmunni belgilaydi.

Tadqiqotning cheklovlari manbalarning maqsadli tanlangani, modelning o‘quvchilar ishtirokida sinalmagani va baholash chegaralarining dastlabki ekanligidir. Shuningdek, bitta kasbiy keys natijasi umumiy raqamli xulq-atvorga to‘liq ko‘chirilmaydi. Mazkur sabablar tufayli “metodika samaradorligi oshdi” yoki “o‘quvchilar madaniyati yuqori darajaga ko‘tarildi” kabi xulosalar chiqarilmaydi.

Empirik tekshirish istiqboli

DOI: 10.65322/j.srd.05192026.55

Keyingi bosqichda metodikani bir necha o‘quv guruhida pilot sinash taklif etiladi. Tajriba va taqqoslash guruhlari uchun mashg‘ulot vaqti, kasbiy yo‘nalish va boshlang‘ich tayyorgarlik imkon qadar muvofiqlashtiriladi. Guruhlar tasodifiy ajratilmasa, tadqiqot kvazieksperimental deb ko‘rsatiladi va boshlang‘ich farqlar tahlilda hisobga olinadi. Tanlanma hajmi oldindan quvvat tahlili, amaliy imkoniyat va guruh ichidagi o‘xshashlikni hisobga olib belgilanadi; ushbu bosqichda tanlanma hajmi belgilanmagan.

Boshlang‘ich va yakuniy baholashda mazmunan o‘xshash, ammo aynan takrorlanmaydigan vaziyatlar qo‘llanadi. Asosiy natija sifatida kompleks topshiriq bali, qo‘shimcha natija sifatida xavfsiz yechimlar ulushi hamda kechiktirilgan topshiriqdagi ko‘nikmaning saqlanishi olinishi mumkin. Baholovchilar imkon qadar ishning qaysi guruhga tegishli ekanini bilmaydi. Ikki baholovchi kelishuvi va rubrikaning tushunarliligi alohida tekshiriladi.

Natijalarni tahlil qilishda faqat guruh ichidagi o‘sish bilan cheklanmasdan, boshlang‘ich natijani hisobga olgan guruhlararo farq, ta’sir kattaligi va ishonch oralig‘i berilishi kerak. Guruhlar bo‘yicha tashkil etilgan tajribada klasterlash hisobga olinadi. Yo‘qolgan kuzatuvlar va metodikadan chetlanishlar ochiq qayd etiladi. Tadqiqot ishtiroki uchun tegishli rozilik, voyaga yetmaganlarga doir talablar, maxfiylik va ta’lim bahosidan mustaqil ishtirok etish shartlari oldindan belgilanadi.

Xulosa. O‘zbekiston kasbiy ta’lim tashkilotlari uchun taklif etilgan integrativ metodika raqamli huquqiy madaniyatni huquqiy bilim, xavfsiz harakat, kasbiy mas’uliyat va refleksiya birligi sifatida rivojlantirishga qaratilgan. Ishning mahsuli to‘rtta mazmuniy modul, 12 akademik soatlik o‘quv ketma-ketligi, kasbiy keys va analitik rubrikadan iborat.

Metodikani qo‘llashda milliy qonunchilikka mos mazmun, uydirma ma’lumotlar bilan ishlash, o‘quvchiga teng texnik imkoniyat va xatoni tuzatishga yo‘naltirilgan qayta aloqa ta’minlanishi lozim. Modelning amaliy qiymati o‘quv natijasini kuzatiladigan dalil bilan bog‘lashida namoyon bo‘ladi. Uning samaradorligi esa nazoratli pilot tekshiruv, baholovchilar kelishuvi va uzoqroq muddatdagi ko‘nikma saqlanishi natijalariga tayangan holda baholanishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Yangi tahrir, 30.04.2023. https://lex.uz/docs/-6445145

2. O‘zbekiston Respublikasining “Shaxsga doir ma’lumotlar to‘g‘risida”gi Qonuni. 02.07.2019, O‘RQ-547-son, amaldagi tahrir. https://lex.uz/docs/-4396419

3. O‘zbekiston Respublikasining “Kiberxavfsizlik to‘g‘risida”gi Qonuni. 15.04.2022, O‘RQ-764-son, amaldagi tahrir. https://lex.uz/docs/-5960604

4. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. 23.09.2020, O‘RQ-637-son, amaldagi tahrir. https://lex.uz/docs/-5013007

5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Kasbiy ta’lim tizimida boshqaruv samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmoni. 23.10.2025, PF-190-son. https://lex.uz/docs/-7792559

6. Vuorikari R., Kluzer S., Punie Y. DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens – With new examples of knowledge, skills and attitudes. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022. DOI: 10.2760/115376. https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC128415

7. Richardson J., Milovidov E. Digital Citizenship Education Handbook. 2022 edition. Strasbourg: Council of Europe, 2022. 136 p. ISBN 978-92-871-8779-6. https://book.coe.int/en/human-rights-democratic-citizenship-and-interculturalism/7852-digital-citizenship-education-handbook.html

DOI: 10.65322/j.srd.05192026.55

8. UNESCO. Global Citizenship Education in a Digital Age: Teacher Guidelines. Paris: UNESCO, 2024. https://www.unesco.org/en/articles/global-citizenship-education-digital-age-teacher-guidelines

9. Choi M. A Concept Analysis of Digital Citizenship for Democratic Citizenship Education in the Internet Age. Theory & Research in Social Education. 2016. Vol. 44, No. 4. P. 565–607. https://doi.org/10.1080/00933104.2016.1210549

10. Black P., Wiliam D. Assessment and Classroom Learning. Assessment in Education: Principles, Policy & Practice. 1998. Vol. 5, No. 1. P. 7–74. https://doi.org/10.1080/0969595980050102

11. Tukhtabayev M. A. Janubiy Koreyada davlat, sanoat va universitetlar hamkorligi innovatsiya hamda malakali kadrlarni rivojlantirishga qanday xizmat qilishi //Ilm, tadqiqot va taraqqiyot/Наука, исследования и развитие. – 2026. – Т. 3. – №. 17. – С. 139-147.

12. Tukhtabayev M. A. Theoretical Foundations of the Triple Helix Model in South Korea: State-Industry-University Collaboration for Innovation and Human Capital Development //Ilm, tadqiqot va taraqqiyot/Наука, исследования и развитие. – 2026. – Т. 1. – №. 15. – С. 129-136.

13. Tukhtabayev M. A. Sanoat va oliy ta’lim hamkorligida davlat siyosatining roli: Janubiy Koreya tajribasi //Ilm, tadqiqot va taraqqiyot/Наука, исследования и развитие. – 2026. – Т. 4. – №. 18. – С. 284-294.

14. Tukhtabayev M. A. Muhandislik ta’limini Triple Helix modeli orqali transformatsiya qilish: Janubiy Koreya tajribasi //Ilm, tadqiqot va taraqqiyot/Наука, исследования и развитие. – 2026. – Т. 2. – №. 16. – С. 299-307.

15. O‘zbekiston Respublikasining “Mualliflik huquqi va turdosh huquqlar to‘g‘risida”gi Qonuni. 20.07.2006, O‘RQ-42-son, amaldagi tahrir.